

STROP OBNOVLJENEGA PREZBITERIJA CERKVE GOSPODOVEGA OZNANJENJA MARIJI NA KOSTANJEVICI/MINKA OSOJNIK, ZVKDS OE NOVA GORICA

Kostanjevica vabi

Obnovljeni prezbiterij v cerkvi Gospodovega oznanjenja Mariji na Kostanjevici in dokumentarni film »Karel X. – Burboni na Goriškem« vabita k ogledu

Decembra 2024 so v cerkvi Frančiškanskega samostana na Kostanjevici v Novi Gorici zaključili z restavratorskimi deli v prezbitериju. Cerkev so obnovljali vse od leta 2017, največji zalogaj pa je predstavljal prav prezbiterij, ki v 1. svetovni vojni ni bil uničen in je imel zato v zadnjih 100 letih nekoliko drugačno zgodovino kakor cerkvena ladja.

Razkošna oprema

Prezbiterij je bil prizidan k obstoječi cerkvi po letu 1650, zato je bil grajen iz drugih materialov in bil drugačne strukture. Ponaša se z izjemnimi štukaturami iz 17. stoletja ter z bogatimi poslikavami umetnika Leonarda Riga iz druge polovice 19. stoletja. Med rušilnim potresom leta 1976 se je slavočna stena premaknila za 10 cm in že ta podatek nam daje slutiti, da je bil prezbiterij v zelo slabem stanju. Stene kvadratnega prezbiterija, ki se konča s polkrožnim stropom okrog kvadratne svetlobnice, so polne štukature, manjših in večjih fresk ter figur.

Vsako restavriranje se začne s sondiranjem, ugotavljanjem sprememb na štukaturah in freskah zaradi dotrajanosti in nešteti nanosov beležev. Tokrat so jih našli kar sedem! Po temeljitih strokovnih preučevanjih in opravljenih naravoslovnih analizah so se odločili, da odstranijo zgornje tri nanose. Vedno se namreč odstrani tisto, kar je nekvalitetno. Prav ta del posega je eden najzahtevnejših, saj je tisto, kar se odstrani, odstranjeno za vedno. Za takšne pomembne odločitve je potrebno znanje in sodelovanje ter povezovanje različnih strok.

S skalpelom

Omet, figure, okraske in okvire so čistili mehansko in po posebnih postopkih mehčanja

plasti, ki so jih nato odstranili s skalpelom. Razpoke, ki so nastajale skozi leta, so utrdili z injektiranjem apnene mase in drugih ustreznih snovi. Restavratorji so vrnili prvotni videz tudi tam, kjer se je kaj odlomilo, saj so manjkajoče dele naredili na novo. Dopolnili so tudi ohranjene fragmente originalne pozlate. Pod beleži in med čiščenjem slik so odkrivali nove dekoracije, zapiše in tudi povsem prekrite slike.

Na desni in levi strani prezbiterija so v nadoknici odkrili poslikavi neznanega avtorja iz začetka 20. stoletja: Srce Marijino in Srce Jezusovo. Restavratorji so seveda zelo veseli vsakega odkritja, ki pa seveda odpira številna nova vprašanja. Ostaja torej še veliko dela.

Bil sem tu

V svetlobnici je bila na novo odkrita tudi dekoracija neznanega izvora, o kateri ne vemo ničesar: pod njo so ohranjene štukature, ki so bile med vojno

zelo poškodovane in verjetno prav zato po vojni prekrite z ometom. Tudi ob tokratni obnovi so te štukature le dokumentirali in nato ponovno prekrili. Zanimiv je tudi napis italijanskega vojaka, datiran 28. novembra 1916: »Dormivo qui [tukaj sem spal]«, na steni prezbiterija. Ne samo zato, ker nas pretresa s svojo tragično zgodbo iz časa vojne, pač pa po njem sklepamo, da je bila ta plast ometa takrat še vidna. Že po katastrofi, ki jo je stavbi prinesla prva svetovna vojna, je bil prezbiterij na novo prepleškan in napis prekrit.

Kostanjeviška Marija

Ko govorimo o ikonografiji prezbiterija, je jasno, da prevladuje marijanska. Cerkev je posvečena Gospodovemu oznanjenju Mariji in jo v glavnem oltarju krasi edinstvena milostna podoba kostanjeviške Marije s kostanjevim drevesom v ozadju. Podoba je naslikana na steno in

MILOSTNA PODOBA KOSTANJEVIŠKE MARIJE V GLAVNEM OLTARJU CERKVE GOSPODOVEGA OZNANJENJA MARIJI NA KOSTANJEVICI/ARHIV SAMOSTANA

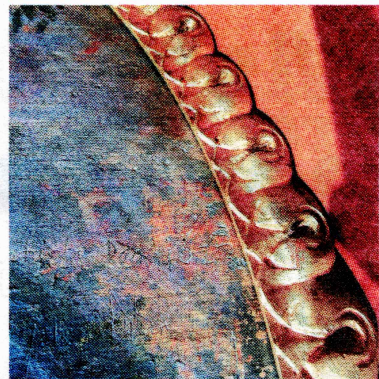
po dosedanjih ugotovitvah sodeč sodi že v obdobje povečanja cerkve sredi 17. stoletja. Glavni oltar, ki je bil leta 1811 prinesen iz cerkve sv. Antona v Gorici, ko so na Kostanjevico prišli frančiškani, je bil k steni z Marijino podobo dodan. Zanimivo je, da so strokovnjaki nedavno ob pregledovanju te podobe našli vanjo vgravirano letnico 1623, ko je bila na hribčku pozidana prva kapela. Kaj to pomeni, ni jasno, z vsakim restavratorskim posegom se namreč odpirajo nova vprašanja, in kolikor se jih veselimo, toliko nam že znana dejstva postavljajo na glavo. Restavriranje glavnega oltarja in dveh podob v njem ostaja v načrtih za prihodnje leto. Do takrat pa lahko uživamo v pogledu na restavrirano celotno notranjost cerkve.

Dokumentarni film »Karel X. – Burboni na Goriškem«

Na Kostanjevici potekajo tudi številne druge dejavnosti; v sredo, 9. aprila, so predpremierno prikazali dokumentarni film *Karel X. – Burboni na Goriškem*. Zamišljal se je porodila ob snemanju dokumentarca o Valentinu Staniču – duhovniku, alpinistu, humanistu, katerega izvod *Pesmi za kmete inu mlade ljudi* hrani tudi Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici. Ob pogovoru z ustvarjalci oddaje smo se takrat dotaknili tudi drugih dragocenosti in posebnosti samostana in pojavilo se je vprašanje, zakaj je zadnji francoski kralj iz dinastije Burbonov, Karel X., pokopan prav tukaj. Je edini kralj iz te dinastije, ki ni pokopan v baziliki svetega Denisa v Parizu. Seveda je bila zgodba tako posebna in zanimiva, da so se na Televiziji Slovenija odločili, da o tej temi pripravijo dokumentarec.

»Mali saint Denis« poraja številna vprašanja

Pojavila so se številna vprašanja, na katera so iskali odgovore: Kaj je pripeljalo zadnje predstavnike ene najpomembnejših vladarskih dinastij na Goriško?

STROKOVNJAKI SO OB PREGLEDovanju MILOSTNE PODOBE KOSTANJEVIŠKE MARIJE V GLAVNEM OLTARJU CERKVE GOSPODOVEGA OZNANJENJA MARIJI NA KOSTANJEVICI NAŠLI VANJO VGRAVIRANO LETNICO 1623./MINKA OSOJNIK, ZVKDS OE NOVA GORICA

Kakšne so bile okoliščine izgnanstva? Kako so Francozi takrat dojemali Gorico in kako danes gledamo na dediščino, ki jo od nenadne smrti Karla X. varujejo bratje frančiškani? Zakaj so pozneje tudi preostali člani družine za svoje zadnje počivališče izbrali skupno grobnico pod samostansko cerkvijo, ki je postala znana kot »mali Saint-Denis«?

Samostan Kostanjevica na stičišču kultur in jezikov je sredi burnih zgodovinskih pretresov, potresov

NA DESNI IN
LEVI STRANI
PREZBITERIJA
SO V NADOKNICI
ODKRILI POSLIKAVI
NEZNANEGA
AVTORJA IZ
ZAČETKA
20. STOLETJA: SRCE
MARIJINO IN SRCE
JEZUSOVO.

ter premikov
mej Burbonom
zagotovil miren
počitek, molitev
in dostojanstveno
spominjanje. Med
drugo francosko
revolucijo leta
1830 je namreč
takratni kralj
Karel X. moral
zapustiti prestol
in oditi v izgnanstvo. Kar šest let je
iskal svoje mesto v
Evropi. Najprej na
Škotskem, potem
v Pragi, kjer je v

času njegovega bivanja razsajala smrtonosna kolera. V bojazni, da bi se okužil, je zapustil Prago in prišel v Gorico h grofu Coroniniju, tam pa je po sedemnajstih dneh padel pod koso smrtonosne bolezni.

Kostanjevica – zadnji pogled in obljuba

Na Kostanjevici v času bivanja v Gorici ni bil, je pa na cerkev gledal iz svoje bolniške sobe in si jo izbral za svoje zadnje počivališče. Zavezo, ki so jo dali očetje frančiškani, da bodo varuhi njegovih posmrtnih ostankov, še danes zvesto izpolnjujejo.

V zavetju samostana je tudi vrt burbonk, katerih cvetovi, barve, dehteča lepota in trnje simbolizirajo tudi nasprotja v življenju Burbonov: prestiž, moč, bogastvo, pa tudi trpljenje in bolečino.

Vse to in še veliko več boste videli in izvedeli v dokumentarnem filmu *Karel X. – Burboni na Goriškem*, ki so ga kot dokumentarec meseca na prvem programu Televizije Slovenija predvajali v četrtek, 24. aprila, in je dostopen v arhivu oddaj. V filmu režiserja Dušana Moravca in scenaristke Tatjane Plahuta nastopajo pater Niko Žvokelj, Mirjam Breclj, Renato Podbersič, Cristina Bragaglia, Urška Strle in Ervin Hladnik-Milharčič.

MIRJAM BRECLJ

FRANCOSKI KRALJ KAREL X. (1757–1836), ZADNJI IZ DINASTIJE BURBONOV/ARHIV SAMOSTANA